

birtokosink közül számosan úgy is főbb hivatalok által levén elfoglalva, szép birtokaikra illő figyelmet fordítani kevés idejük marad; legalább tehát, ha magok nem eszközölhetik, ne akadályoztassák, önérdékük tekintetéből is, de ne a' nemzeti ipar' kifejtődéséből is, 's ha kiket a' gondviselés szép értéki tehetséggel megáldott, kitelhetőleg mozdítsák elő; azon időt és költséget, mit birtokaik' felkészítésére fordítandók, a' nemzeti gazdaságiéletre, csatornák, 's vasutak' készíttetésére fordítsák, így birtokaik jövedelme is szaporodik, mert mennyivel többet ér egy olly hold föld, hol csatorna van?; a' miveltség is halad; — hagyják minden jószáguk teljes föl-készíttethetéseig, legalább a' teljesen fel nem készíthetőkben a' gazdálkodást ahoz alaposabban értő szorgalmas hazafi-társaiknak: meglássák, milly szembetűnő haladást tévesen mind a' földmívelés, mind a' kereskedés hazánkban, 's mennyivel több kamatot nyerendnek földjeik' haszonbéréből, 's a' vasutak 's csatornák' jövedelmeiből, mint mostani rossz rendszerű, vagy épen rendszertelen gazdálkodásukból. Nádudvar, dec. 22kén 1837.

Horváth József.

MAGYARUL BESZÉLŐ ANGOL UTAZÓ.

Barton Catts Károly angol utazót, vagy talán helyesebben szólva, mulatót, kiről egyebiránt sok dicséretreméltót közölhetnék, e' helyen csak annyiban kívánom a' nagy érd. Olvasóval megismertetni, mennyiben ő nemzetünk 's nyelvünk iránt vonzalommal 's szeretettel viseltetik. Ő nem úgy utazék, mint sok honfitársa, kik egy nyelvvel egész Európát, sőt az egész világot bekalandozzák, 's azt kívánják, hogy velők minden nemzet angolul beszéljen; hanem azt tartja, hogy minden utazó, ki valamely országban tovább mulat, tartozik magát az általa meglátogatott nemzethez nyelvére nézve is alkalmazni; mert ezt a' nemzetek' jogai megkívánják, 's csak ez által juthatni a' megkeresett nemzet' benső ismeretéhez. Ezen elvéhez a' szó' legszorosb értelmében hű is maradt. Keblének ellenállhatlan ingerétől hevülve vágyván minden európai műveltebb nemzettel közelebbről megismérkedni, egész családos-tul, nejével, öt gyermekével, — a' hatodik Pesten született — 's ezeknek nevelőikkel bejárta Franciaországot, Schweizot, Olasz- 's Németországot, 's minde-nütt legalább esztendő, néhol kettőt, sőt többet is töltvén, mind ezen nemzet' nyelvét jól megtanulta, 's literatúrájokkal megbarátkozott. Föltevé magában, hogy Magyarországot is meglátogatja: melly körülmény szilárd lelkében elvéhez képest nyelvünk' megtanulását követeltet. 'S e' szerint ő nemzetünket az európai simu-labb nemzetek, — nyelvünket pedig a' műveltebbek közé sorozá.

A' magyar nyelv-tanulásban még Németországban mulattakor olly előhaladást tőn, hogy hozzánk érkeztek-majd mindent értett, 's meglehetősen beszélt is magyarul; jöllehet ezen előkészületi ügyekezeteiben nem egy akadályra talált. Ez akadályokat mindazáltal nem úgy kell érteni, mintha a' szükséges nyelvtanszerekben szűkölkedett volna; — mert mit nem szerezhet-meg egy tehetős angol? — sem nem úgy, mintha neki a' mesternélküli nyelvtanulás lett volna nehéz; — mert a' mit örömet teszünk, az soha sem terhes: de egyebiránt a' sikerből kitetszik, milly könnyen 's gyorsan fogta-föl keleti nyelvünknek az európaítól szerkezetére nézve sokban igen elütő természetét; — hanem úgy, hogy amaz akadályokat terra incognitánk iránt némely tu-

datlanok 's fondorkodók gördíték elibe. Barton ur, kívül Pesten létekor a' közlő barátságos viszonyban állott, sokszor beszélé, milly ferde fogalmakat nyilvánítottak a' szomszéd német birodalomban gyakran még a' műveltebb polgárok is Magyarországról — 's a' magyar nemzetről, 's hogy nagyobb része azoknak hazánkat a' bárdolatlanság, 's vadság' tanyájának füsté előtté. Honunkban utazott külföldiektől hallá, miként csavarták-el mind azt, mi nemzetünkben jeles és dicséretreméltó; hiányinkat pedig — mert melly nemzet van e' nélkül? — mint öltöztették a' legrútább alakba, még a' főbb nemességet is durva műveletlenségről vádolván. Mind ezek' hallása elretentheti vala őt szándéka valósitásától; mivel mint főlebb emlitém, elve tartá, hosszabb időre csak polgárisultabb tartományban telepedni-le; de nemzetünkhöz szító rendületlen lelke mitsem hajtott a' balgaság' 's guny' szavára, bensőleg érezvén azt, hogy illy nemes nemzet, millyennek a' miénket eleitől fogva tartá, annyi rém' szomorujátéka nem lehet; 's örömmel mondá, hogy ideérkeztekor saját tapasztalása legjobban meggyőzte őt ellenkezőről.

Lássuk most egy példáját, milly hiányosan ismért bennünket a' külföld. Utazónk 1834ben az év' nagy részét a' bádeni nagyhercegségben töltvén, ott tévé az előkészületeket a' magyar nyelv-tanulásra. Mielőtt hozzá fogott, közlő szándékát egy nagytekintetű 's műveltségű férfinak, 's tudakozódék tőle e' nyelv felől. A' nagy fontosságu 's tudományu férfi ezt felelé: „A' magyar nyelv azonégy a' szláv nyelvvel, csak dialectusban különbözik tőle, valamint az orosz, lengyel és cseh különböznek egymástól“ Nem kevésbé ütközék-meg az angol e' fölvilágosításon, vagy igazabban, elhomályításon, hogy az ohajtott magyar helyett a' szláv nyelv tukmáltatik reá, ezen utóbbira szüksége nem levén; minthogy soha sem jutott eszébe orosz, vagy egyéb szláv nyelvvel élő országokba utazni, vagy ott huzamosb ideig vesztegleni. Ez idéttlenül benne támasztott kétség azonban legkisebbé sem tántorítá-el őt föltételeitől. Legott meghozatá Lipescből Márton' Grammatikáját 's Lexikonát, 's ezek valának kalauzi tanulása' kezdetén. De ez által még nem jövetisztába a' magyar nyelv' millyenséggével, 's egy kis megfészkelte kétsége annak szűzessége felől egészen nem is oszlott-el mind-addig, míg később Münchenben bizonyossá nem tétették arról, hogy e' nyelv egészen eredeti, önállásu, és sem a' szláv, sem egyéb európai nyelvvel általjában nem rokon. 183¹ban a' telet Bécsben töltvén utazónk, itt már több, — a' szép tudományok'szakába vágó — könyvvel ellátá magát. Beszélté, midőn egy könyvárusnál új esztendő' táján többek közt német almanachot, és az 1836ki magyar Aurórárt vásárolta, mint lepetett-meg ez utólsónak szép-izlésű külső, 's belső alakja által, annyira, hogy ezen egyetlen tünemény valamint a' hajnal' első sugára szétűzi a' sötétséget, úgy oszlata-szét a' magyar nemzet' hátramaradtáról a' külföldön fülébe regélt borút. De a' viradat még itt sem maradt egészen felhőtlen. Midőn az Aurora' csinos alakja által, mint mondám, meglepetve, ezt a' német almanachchal összehasonlitaná, 's amazt külsejére nézve ennél csinosabbnak találná, nem állhatá-meg e' dolgon csudálkozását jeleníteni a' könyvárus előtt. „Lehet — felelé a' könyvárus — mert a' magyar Aurórárt Lipescében kötik.“

Barton ur 1836dik évi augustusban Pestre érkezett. Midőn közlő két hónappal később ismérétségre jött vele, már akkor birta a' két Kisfaludy' minden munkáit, Vörösmartyéit nagyrészt, Fáy András', b. Jósika,

Gaal' regényeit, Szalay' novelláját, Kovács Pál Thalia-ját, 's még többeket. Ezekből fordítgatott angolra, egyenként huzott az angol, francia, olasz, német és magyar nyelvek közt, valljon melyik fejezi ki ugyanazon gondolatot erőteljesebben. A' magyarnak igen sok erőt tulajdonított. Széltében olvasta ugyan a' magyar könyveket, de őt leginkább érdeklik a' magyar literatúrát és történetet tárgyzók; magyar újságot olvasott, magyar cselédek tartott, kikkel mindig magyarul beszélt, 's tágitlan ügykezete által annyira vitte, hogy a' mondott év' utolsó hónapiban minden tárgyról folyvást értekezhetett magyarul. Szóejtése helyes, 's kifejezése világos, még az igen mindennapiakban is a' műveltbe vágó; szinte megghatá beszéde a' magyar fület, midőn a' válogatott és új szók legördülének bajszos ajakiról. Egész teletszaka alig volt háromszor a' németjátékszinben, ezt is csak gyermekei' kedveért tévé, a' magyar színi előadást pedig soha semminemű akadály, vagy időviszontagság el nem mulasztathatá vele. Tíz hónapi, igaz — egy kissé az úgy nevezett nagy világtól elvonultságban itt tartozkodta után mult 1837. évi májusban nehezen, 's csak felesége' gyöngésége 's baja miatt vált-meg Pesttől. Hogy ő, bár hol létezzék is, folyvást gyakorlandja magát a magyar nyelvben, a' felől a' közlőnek tett ígérete, szilárd karaktere, itt szerzett szép számu, 's magával vitt magyar nyelvészeti, literaturai, és historiai könyvei nem hagynak kételkedni; leginkább pedig meggyőződhetik akárki is mind ennek valóságáról a' szóban forgó angolnak közelebb mult évi november' 15kén Drezdából hozzám intézett magyar levele által, melyet ritkasága miatt, — mert talán mióta Magyarország áll, ez a' legelső (de úgy hiszem, nem leszen utolsó), melyet angol polgár magyar nyelven irt — e' helyen a' nagy érd. olvasóval betűről betűre hiven közleni érdemesnek tartom.

„Dresdán, November' 15dikén 1837. — Kedves Barátom „Uram! — Már többször a' Pestről elutazásunk óta szán „dékoztam egyikét sorat írni Önnek hogy legyen szeren- „csém bebizonyíthatom (*bizonyossá tehetnem*) Önt, hogy „Magyarországot, az ő szép fővárosát, az ő nyelvét, 's „főleg a' nagyon jó Barátom Uram' nyájasságát, koránt- „sem elfelejttem. Hidjen kedves Barátom, hogy nem öröm „nélkül visszatekintem a' Pesten tölt időmre, 's hogy et- „től fogva Magyarország 's az ő lakosi egy nálam eddig „ismeretlen érdekkel birni fog. Sajnálom hogy a' kedves „nőmnek gyöngélkedő állapotja, 's talán ennek egy kis „előítélete nem engedje hogy jobban ismernék a' Magyar „nemességet; jól tudom hogy nyájas 's vendégyszerető 's „azt mondják hogy a' mi nemzetünk eránt különösen kész- „akaratú, hát magunké egyedül az elvesztés (*vesztetég*) „azt pedig reményem hogy balúl nem vették a' mi elvo- „nultságunkat, főleg pedig hogy a' mi magaviséletünk „által le nem szállna az Angoly jó hír. A' Nagyságos „Ászszony kedves leánya' haláláról kétségbeesés-el irt „tudósítása nagyon meglepett, nagyon érdeklette szí- „vünket, úgy kérem, közölne Barátom Uram a' gyászoló „anyának a' mi forró részvételünket és a' mi reményünket „hogy a' mindengyógyító idő majd fogja enyhíteni a' fáj- „dalom' gyötrelmeit 's hogy az ő örömet vesztett kebele „majd vissza fog nyerni a' csendes nyugalomát. A' Pestet „elhagyásunk után két hónapot töltöttünk Bécsben, onnan „jöttünk Praga keresztül Teplitzbe, hol egy hónapot mu- „lattunk, onnan a' Szász Schweizban levő fürdő Schan-

„dauba költöztünk, 's october közepén Dresdában tele- „pedtünk. Nem régen olvastam a' Bécsi újságban hogy „az ő Budai műhelyben elkészült új gőzhajó hirt szerzett „a' dunai társaságnak. Mivel ezen gőzhajók a' uynati „Németországot Bajorország keresztül Austriával össze- „kötik, és később egy új utat Angliába is megnyitandók, „az egész birodalom' kereskedése egy új ösztönzést nye- „rendő, és remélhető hogy azon haszonban részes leendő „Magyarország is. Örülni fogja Barátom Uram a' tudósí- „tásra, hogy a' kedves nőm 's az egész család jó egész- „ségben legyen, mindnyájan köszöntük a' Nagyságos Ász „szonyt és szokott tisztelettel maradok Kedves Barátom „Uram az ő igaz Barátja Charles C. Barton.“

Közli Marton József.

TÖRÉDEK

Olaszországi utazásom' 1835ki naplójából.

Vad süvöltéssel ringatá a' szél július 23kán egyik árboczos hajónkat Velence' tág kikötőjében, midőn irigy szemeink az előttünk elindult gőzök' villámsebes futását követve, a' bennünk már úgy-is rég dobogó honvágyat még inkább nevelé, ábrándozván hazánk' híres kikötőjéről Fiuméről. Feleszmélvén sietve lépek a' hajófenéken mőtozó kormányshoz, 's tudakozódok elindulásunkról. Zordon hangon mormogá Neptun' megsértett embere: hogy ő legjobban tudja, mikor indulhat 's mikor nem. Ismételt nógatásomra szelidebb hangon felelt, czimboráira hunyoritván: el kell várnunk a' hajnalt, ha a' szigetentuli iszapos fenéken fenakadni nem akarunk. Felhagyék hát kéréssel, 's utitársimmal tanácskozá, az éj' mikép töltendéséről. Hatalmasan izgattak ugyan Márk' piacának csak száz lépésnyire fekvő csarnoki 's fényesen kivilágított boltjai a' partrakelésre, de kormányosunknak, ki kapitányi hivatalt is visele, zordon arca nem sok becsületérzéssel biztatott, 's tarték, ne tán éjközben kedvező szél támadván, hajósink a' révkarótl buesítvéve engem szépen itt hagyjanak. — Lebotorkáztunk hát a' hajó' pizskos fenekére, magunknak ágyat készítendők; mellyen, ámbár derékalj nem volt alattunk, hajnalig Morpheusz' édes karjai közt hevertünk. Az éj' sűrű homályában hajónk is elhagyá a' kikötőt, 's Szent-György' szigete alatt hallók ismét zuhanni horgonyunkat a' csendes tenger' fenekére. „No ugyan messzi haladtunk — monda S* barátom boszaukodva; már csakugyan mint láttom, elmulik egy hét, míg Fiumét látandjuk.“ Fölmenénk a' tetőre, keresni a' kormányost, de mint álmélkodánk, midőn hallók, hogy az ármányos ismét Velenczébe sajkázott vissza, némelly élelemszereket hozandó. Illy közel a' városhoz, még is a' hajó' kistetejére szorítva lenni! már ez nagy boszúság. Kiszállánk tehát mi is a' szigetre, szembe veendők annak netalán ittott találkozó nevezeteseb épületeit. Ámbár olly közel fekszik a' városhoz, még is igen elhagyatott e' sziget, — itt ott lézeng egy két sovány olasz, vagy a' kis-füzesen, melly a' sziget' belsején magas mezőben virul, napestig hűsölő hajóslegények buknak elő. Néhány elhagyott dűledék épületen, mellyek' külseje a' most szomorú Velence' hajdani nagyságát mutatja, pusztá egyházon, 's egy kolostoron kívül a' sziget' erősségül használtatik. — Éjszak felé az egészségre ügyelő biztosság' szállása, délre pedig, vagy is a' nagy Adria felé, egy löportár, felhalmozott golyók- 's álgúkkal rakott térség mutatkozik. A' tikasztó hőség miatt nagy szorgalommal kerestünk valami enyhítő italt, 's ime egy